

Секція V.
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ
ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ
ПРИ ЗДІЙСНЕННІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Булеца С. Б.,
*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

Суб'єктивні цивільні права при здійсненні медичної діяльності належать від інтересу пацієнта. Їх можна поділити на абсолютні права пацієнта та відносні права.

Крім того, права пацієнта ділять на такі групи. До першої групи належать основні права та обов'язки договірного правовідношення: право на забезпечення кваліфікованою медичною допомогою, сюди ж можна віднести право повідомити необхідні відомості про стан свого здоров'я, право на лікарську таємницю, право вимагати роз'яснення діагнозу, методів лікування і можливих наслідків, право інформованої згоди, обов'язок у певних випадках оплатити надану медичну послугу. До другої групи входять права та обов'язки, які закріплені за окремими категоріями пацієнтів (право матері на перебування в стаціонарі з дитиною, яка потребує догляду, право на участь у медичному експерименті тощо). До третьої групи належать права та обов'язки, які в договорі про надання медичних послуг є додатковими, виконують допоміжну функцію стосовно головного змісту зобов'язань (зберігання речей, харчування в стаціонарних лікувальних установах) [1, с. 24-26].

Так, праву людини на здоров'я відповідає обов'язок усіх інших осіб стримуватися від дій, що порушують це право, отже право на охорону здоров'я припускає наявність відповідних цьому праву обов'язків на

стороні спеціальних суб'єктів, що у свою чергу зобов'язані відповідно до законодавства вживати необхідних заходів зі збереження і зміцнення здоров'я кожної людини, підтримання її життя та надання їй медичної допомоги у разі втрати здоров'я.

До абсолютних прав можна віднести: 1) право особи на дотримання медичної таємниці та засоби її забезпечення на сучасному етапі; 2) право на інформацію та на відмову від лікування; 3) право згоди на втручання пацієнта та його правове оформлення; 4) право на дотримання норм медичної етики у лікувальній практиці з використанням досягнень біомедицини [2, с. 37]; 5) право пацієнта вимагати від закладу охорони здоров'я медичного обслуговування належної якості; 6) право на конфіденційність.

Зміст абсолютної правомочності складає можливість власної поведінки, зміст відносної – можливість отримати активне сприяння від інших осіб [3, с. 44].

Фізична особа не може бути обмежена у правах у зв'язку із погіршенням стану здоров'я, тому права людини потребують правового захисту. З розвитком медицини, науково-технічного прогресу виникли питання, які потребують правового регулювання, серед них права та обов'язки пацієнта при трансплантації, штучному заплідненні, проведенні медичних дослідів тощо. У зв'язку з цим зріс ризик одужання та лікування і постає проблема врегулювання прав хворого при прийнятті рішень стосовно життя та здоров'я шляхом забезпечення інформування хворого про наслідки та закріплення прав та обов'язків пацієнта та лікаря на законодавчому рівні. Важливе значення для цього має Ліссабонська декларація, прийнята в 1981 р. ВООЗ, де закріплені такі права пацієнта: 1) хворий вільно обирає лікаря; 2) хворий має право на лікування в такого лікаря, який вільно виносить клінічні та етичні рішення; 3) на проведення певних видів лікування та на відмову від лікування після відповідної інформованості; 4) на забезпечення лікарської таємниці; 5) на гідну смерть; 6) на душевну чи моральну підтримку або на її відмову [4, с. 15]. А також до обов'язків пацієнта віднесемо: 1) дотримуватися норм законодавства про охорону здоров'я та правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я; 2) інформувати про все, що необхідно для діагностики, проведення втручання, підготовки і проведення медичних заходів, а саме про наявні або минулі захворювання, вживання ліків або рослинних препаратів, про фактори ризику для здоров'я; 3) інформувати про все те, що може поставити під загрозу життя чи фізичну безпеку інших, а саме про інфекційні та професійні захворювання тощо; 4) оплата послуги чи відповідної до-

помоги; 5) поважати права інших пацієнтів; 6) інформувати про зроблені письмові заяви стосовно останньої волі; 7) надавати достовірну особисту інформацію.

Але з розвитком науки і техніки все більше обмежувалися права пацієнта, тому все частіше розглядалося це питання на міжнародному рівні. Вперше, у 1973 році, в США прийняли закон про регулювання прав пацієнтів – *“Patient’s Bill of Rights”*. У Великобританії та Ірландії існує Хартія прав хворих. Закони про права пацієнтів прийняті в Італії, Фінляндії, Голландії, Бельгії тощо [5, с. 11]. Права особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров’я, а також право на донорство в Угорщині, Словаччині та Чехії не врегульовані в Цивільних кодексах. Тому вони регулюються на законодавчому рівні Законами «Про охорону здоров’я».

Хворий має право отримати медичну допомогу на найвищому рівні. В Угорщині виникає питання стосовно списку черги хворих: чи не має порушення права на отримання своєчасної медичної допомоги. Вважають, що одна з гарантій дотримання гідності, рівності при отриманні медичної допомоги досягається шляхом відкритості та доступності для кожного [5, с. 11; 6, с. 64], тим самим дотримуються права пацієнтів на своєчасну медичну допомогу.

До абсолютних прав лікаря можна віднести: 1) право скликати консилиум у разі необхідності; 2) право на ділову репутацію, честь і гідність. Відносними правами лікаря є: 1) право лікаря відмовитись від подальшого ведення пацієнта. Умовою правомірності реалізації такої можливості лікарем є відсутність загрози для життя хворого і здоров’я населення. В Основах встановлено підстави такої відмови, а саме: а) пацієнт не виконує медичних приписів; 2) пацієнт не виконує правила внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров’я. Зі змісту ст. 38 Основ випливає право відмовити пацієнту в наданні медичної допомоги: а) конкретним лікарем, оскільки передбачено положення, відповідно до якого вільний вибір обмежується можливістю лікаря запропонувати свої послуги. Якщо такої можливості немає, то хворому, звісно, буде правомірно відмовлено конкретним лікарем у наданні медичної допомоги. Але в будь-якому випадку це обмеження спрямоване на захист прав пацієнтів; б) у конкретному закладі, оскільки закріплено норму, згідно з якою вибір закладу охорони здоров’я обмежується станом пацієнта «...коли це виправдано станом пацієнта...». Якщо стан пацієнта не буде відповідати обраному закладу, то йому буде відмовлено у прийнятті та направлено до іншого, виходячи з більшої цінності, а саме дотримання прав людини і збереження життя та здоров’я пацієнта.

Перелік випадків, за яких лікар має право відмовити у наданні медичної допомоги, є чітко визначеним і вичерпним, що також є ще однією гарантією забезпечення прав пацієнтів.

Обов'язками пацієнта слід вважати такі: 1) дотримуватися норм законодавства про охорону здоров'я та правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я; 2) інформувати про все, що необхідно для діагностики, проведення втручання, підготовки і проведення медичних заходів, а саме про наявні або минулі захворювання, вживання ліків або рослинних препаратів, фактори ризику для здоров'я; 3) інформувати про все те, що може поставити під загрозу життя чи фізичну безпеку інших осіб, а саме про інфекційні та професійні захворювання тощо; 4) оплачувати послуги чи відповідну допомогу; 5) поважати права інших пацієнтів; 6) інформувати про зроблені письмові заяви стосовно останньої волі; 7) надавати достовірну особисту інформацію.

Обов'язками медичного закладу, лікаря є: 1) надати пацієнтові медичну допомогу належної якості; 2) розглядати скарги пацієнтів; 3) інформувати пацієнта про діагноз, метод лікування; 4) вести медичну документацію; 5) дотримуватися медичної таємниці.

Відносними правами пацієнта є: 1) право на скаргу; 2) право на представника; 3) право на вибір методів лікування; 4) право на вибір медичного закладу та лікаря; 5) право на звернення до суду у випадку порушення закладом охорони здоров'я свого обов'язку з надання медичної допомоги; 6) право запитувати думку іншого лікаря на будь-якій стадії лікування.

Таким чином, права та обов'язки суб'єкти при здійсненні медичної діяльності відіграють надзвичайно важливу роль, без них важко забезпечити реальний захист прав пацієнтів в досудовому чи судовому порядку. Їх виокремлення дозволяє чітко з'ясувати правовий статус сторін при здійсненні медичної діяльності.

Література:

1. Воробйова Наталія. Права пацієнтів /Н. Воробйова //Юридичний журнал. – 2009. – №4. – С. 24-26.
2. Волинець Тетяна. Особливості прав та обов'язків пацієнта за договором про надання медичної допомоги /Тетяна Волинець //Підприємство, господарство і право. – 2007. – №12 (144). – С. 33-37.
3. Певзнер А.Г. Понятие и виды субъективных гражданских прав /А.Г. Певзнер //Ученые записки ВЮЗИ: Вопросы гражданского права. – М.: РИО ВЮЗИ, 1960. – Вып. 10. – С. 3-51.

4. Kőszegfalvi Edit. Egészségügyi és betegjogi kézikönyv /Kőszegfalvi E.: KJK – Kerszöv, Budapest, 2001. – 473 o.
5. Páva H. A betegjogokról. – I rész. /H. Páva //Magyar orvos.–1995.– No3 – O. 11-12.
6. Kardos Gábor. A betegek jogai és az orvos–beteg kapcsolat néhány általános kérdése /Kardos Gábor //Acta Humana. – 1996. – №25. – O. 62-71.